

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของ อสม. หมอประจำครอบครัว
อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

Factors related to health literacy of village health volunteers and family
doctors, Sichon District Nakhon Si Thammarat Province.

จินตนา เลื่อนลอย

Jintana Luanloy

นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านในดอน จังหวัดนครศรีธรรมราช

(Received: January 31, 2025; Accepted: February 25, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional study) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของ อสม. หมอประจำบ้าน ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของ อสม. หมอประจำบ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 124 คน ซึ่งเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติงานในตำบลคลอง อำเภอสิชล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และใช้สถิติ Chi-Square ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล

ผลการศึกษา พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพในภาพรวมของ อสม. อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 66.90) โดยแยกเป็นทักษะการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ (ร้อยละ 69.40) ทักษะการเข้าใจข้อมูลสุขภาพ (ร้อยละ 70.20) ทักษะการประเมินข้อมูลสุขภาพ (ร้อยละ 69.40) และทักษะการประยุกต์ใช้ข้อมูลและบริการสุขภาพ (ร้อยละ 72.60) ส่วนความรู้ด้านสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 87.10) รองลงมาคือระดับปานกลาง (ร้อยละ 12.90) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ระยะเวลาการเป็น อสม. มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.042$) และความรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ขณะที่เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ และจำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบไม่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพ

คำสำคัญ: ความรอบรู้ด้านสุขภาพ, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), หมอประจำครอบครัว

Abstract

This study was a descriptive cross-sectional research with two objectives: (1) to assess the level of health literacy among village health volunteers (VHVs), known as "Household Doctors," in Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province, and (2) to examine the factors associated with their health literacy. The sample consisted of 124 VHVs working in Chalong Subdistrict, Sichon District, selected through purposive sampling. Data analysis was performed using descriptive statistics, including frequency, percentage, and mean. The Chi-square test was used to analyze the relationships between variables.

The results showed that the overall health literacy level of the VHVs was moderate (66.90%). Specifically, the skill of accessing health information and services was moderate (69.40%), understanding health information (70.20%), evaluating health information and services (69.40%), and applying health information and services (72.60%). Regarding health knowledge, most VHVs had a high level (87.10%), followed by a moderate level (12.90%). The analysis of relationships revealed that the length of time serving as a VHV was significantly associated with health literacy (p -value = 0.042), and health knowledge was also significantly associated with health literacy (p -value < 0.001). However, no significant associations were found between health literacy and gender, age, marital status, income, or the number of households under the VHV's responsibility.

Keywords : Health literacy, Village Health Volunteers (VHVs), Family Doctor Model

บทนำ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ใช้ชื่อย่อว่า “อสม.” มีชื่อเรียกภาษาอังกฤษว่า Village Health Volunteer และใช้ชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า “VHV” มีความหมายว่าเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากหมู่บ้านหรือชุมชน และผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมมาตรฐานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกลาง (คณะกรรมการกลาง) กำหนด โดยคุณสมบัติของบุคคลที่อาจจะได้รับการพิจารณาคัดเลือกเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมให้เป็น อสม. ประกอบด้วย (กระทรวงสาธารณสุข, 2554) ได้แก่ อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่เป็นการประจำในหมู่บ้านหรือในชุมชนที่ประสงค์จะเป็น อสม. ไม่น้อยกว่า 6 เดือน มีความรู้และสามารถอ่านออกและเขียนได้ สมารถใจในการช่วยเหลือการดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขอย่างเสียสละ มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมหรือเคยเข้าร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุข และมีความต้องการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง มีความประพฤติที่อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน และได้รับการยกย่องจากประชาชน มีสุขภาพดีทั้งกายใจ และมีพฤติกรรมสุขภาพที่เป็นแบบอย่าง มีเวลาให้กับการทำงานในบทบาท อสม.

Health Literacy มีการใช้ในภาษาไทยที่หลากหลายคำ เช่น สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ใช้คำว่า “ความแตกฉานด้านสุขภาพ” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ใช้คำว่า “การรู้เท่าทันด้านสุขภาพ” สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ใช้คำว่า “ความฉลาดทางสุขภาพ” ส่วนของกองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

กระทรวงสาธารณสุข ใช้คำว่า “ความรอบรู้ด้านสุขภาพ” (กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2561) องค์การอนามัยโลก (1998) ให้คำจำกัดความของความรอบรู้ด้านสุขภาพไว้ว่า เป็นทักษะต่าง ๆ ด้านการรับรู้และทางสังคมในการเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจ รวมทั้งความสามารถของบุคคลที่จะสามารถเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูลในวิธีการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและดูแลรักษาสุขภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ความรอบรู้ด้านสุขภาพ หมายถึง การที่บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูล และมีทักษะในการใช้ข้อมูล มีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อวิเคราะห์ ประเมิน การปฏิบัติ และการจัดการตนเอง เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกผลลัพธ์สุขภาพและใช้บริการสุขภาพ ตลอดจนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้ และสามารถชี้แนะเรื่องสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชนเพื่อสุขภาพที่ดี โดยองค์ประกอบของความรอบรู้ด้านสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ (ขวัญเมือง แก้วดำเกิง, 2561) ได้แก่ เข้าถึง เข้าใจ ได้ตอบ ชักถาม แลกเปลี่ยน ตัดสินใจ เปลี่ยนพฤติกรรม บอกต่อ

สถานการณ์ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มวัยทำงาน จากปี 2557–2561 ซึ่งทำการสำรวจโดยกองสุศึกษา พบว่า ในแต่ละปี ประชาชนกลุ่มวัยทำงานส่วนใหญ่มีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับพอใช้–ดี คิดเป็นร้อยละ 39.00, 47.10, 45.50, 50.73 และ 71.18 ตามลำดับ และมีส่วนน้อยที่อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 1.60, 13.20, 5.50, 7.33 และ 18.88 ตามลำดับ ส่วนผลการประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในปี พ.ศ. 2562 พบว่า ส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 52.33 รองลงมาคือ ระดับดี พอใช้ และไม่ดี คิดเป็น

ร้อยละ 34.69, 10.73 และ 2.25 ตามลำดับ (กองสุขศึกษา, 2562)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและประชาชนทั่วไป (บรรณกร เสือสิงห์ และคณะ, 2562) ปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ สถานภาพ การศึกษา (นพมาศ โกศล และคณะ, 2562) ความรู้ ความเชื่อ พฤติกรรมเสี่ยง ทักษะ และความสามารถส่วนบุคคล (วัชรพร เขยสุวรรณ, 2560) เมื่อทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ (ทรรศนีย์ บุญมั่น, 2564) การศึกษาในต่างประเทศพบว่า อาสาสมัครที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพสูงมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ต่อครอบครัวและชุมชน ดังนั้น ควรจัดโปรแกรมการศึกษาเพื่อพัฒนาอาสาสมัคร (Taguchi และคณะ, 2559)

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของ อสม. หมอประจำครอบครัว อำเภอลีล จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นบุคลากรด้านสุขภาพที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบสุขภาพของประเทศไทย ที่จำเป็นต้องมีความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ เนื่องจากอยู่ในบทบาทที่บุคคลทั่วไปคาดหวังให้เป็นทั้งที่พึ่งพิงด้านสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มวัย และมีส่วนสำคัญในปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ทั้งด้านการ

ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ การส่งเสริมให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องเพิ่มขึ้น จะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับ อสม. ในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นต้นแบบด้านพฤติกรรมสุขภาพแก่ประชาชน สามารถเป็นแกนนำในการจัดการสุขภาพให้กับประชาชนและชุมชน โดยใช้กลไกในพื้นที่ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนต่อไป

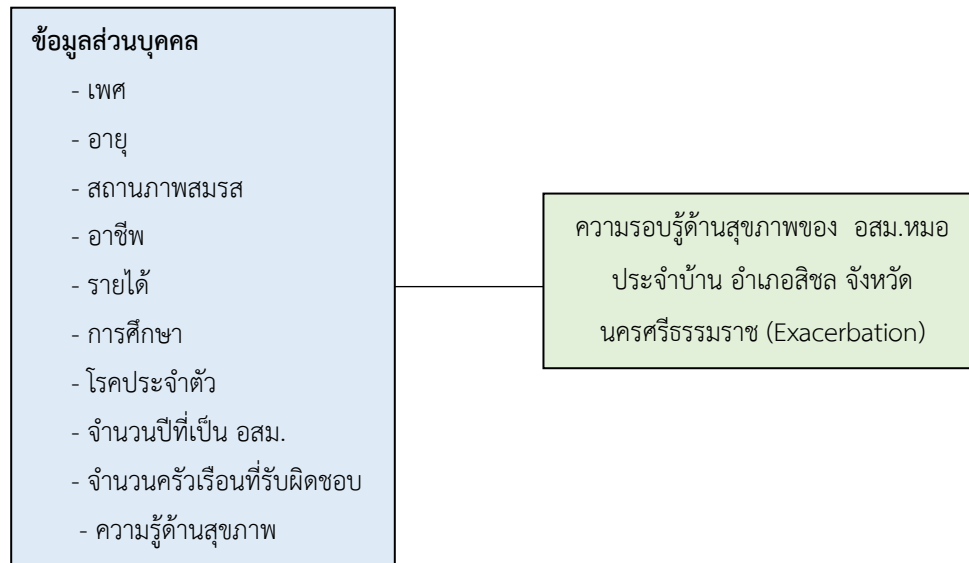
จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น อสม. หมอประจำบ้าน เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการเป็นแกนนำและสนับสนุนการดำเนินงานด้านสาธารณสุขมูลฐานในชุมชน เป็นพี่เลี้ยงของ อสค. ทุกครอบครัว เข้าถึงเทคโนโลยี และถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในชุมชน อสม. จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อการเป็นต้นแบบ แบบอย่าง และเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดและพัฒนาให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพในชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพของ อสม. หมอประจำบ้าน เพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปสู่การพัฒนาสู่ความยั่งยืนต่อไปในพื้นที่อำเภอลีล จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1) เพื่อศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของ อสม.หมอประจำบ้าน ในพื้นที่อำเภอลีล จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อ ความรอบรู้ด้านสุขภาพของอสม.หมอประจำบ้าน อำเภอลีล จังหวัดนครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional descriptive study)

ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

อสม. หมอประจำครอบครัว คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีงบประมาณ 2567 จำนวน 193 คน

กลุ่มตัวอย่างและการสุ่ม

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทั้งหมดจำนวน 124 คน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบลคลอง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วงระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม ถึง 30 กันยายน 2567

กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการศึกษ

1. เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria)

1.1 เป็น อสม. หมอประจำครอบครัวที่มีชื่อในฐานข้อมูลของระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชน กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน (เดิมเขียนผิดเป็น "ภาคประชน") กระทรวงสาธารณสุข ปี 2567

1.2 ปฏิบัติงานเป็น อสม. หมอประจำครอบครัวมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

2. เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง (Exclusion criteria)

2.1 ไม่มีชื่อในฐานข้อมูลระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชน กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน (เดิมเขียนผิดเป็น "ภาคประชน") กระทรวงสาธารณสุข ปี 2567

2.2 ปฏิบัติงานเป็น อสม. หมอประจำครอบครัวมาแล้วไม่ครบ 1 ปี

2.3 ไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์จากแบบประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขและประชาชนวัยทำงาน สำหรับหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในตำบลจัดการคุณภาพชีวิต กองสุศึกษา (กองสุศึกษา, 2562) โดยประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย 8 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ สมรส รายได้ การศึกษา โรคประจำตัว จำนวนปีที่เป็น อสม.

ส่วนที่ 2 ความรอบรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ทักษะการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ จำนวน 4 ข้อ

องค์ประกอบที่ 2 การเข้าใจข้อมูลสุขภาพ จำนวน 4 ข้อ

องค์ประกอบที่ 3 การประเมินข้อมูลและบริการด้านสุขภาพ จำนวน 4 ข้อ

องค์ประกอบที่ 4 การประยุกต์ใช้ข้อมูลและบริการสุขภาพ จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 12 ข้อ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้มาจากการศึกษาของ ทรศณีย์ บุญมั่น (2564)

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยเสนอโครงร่างวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา พิจารณาความถูกต้อง ความครอบคลุม และความครบถ้วน ด้วยวิธี IOC และหาค่าความเชื่อมั่น
3. เมื่อได้รับอนุมัติโครงร่างวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือบันทึกข้อความเพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัยในพื้นที่ที่ต้องการเก็บข้อมูล เสนอต่อสำนักงานสาธารณสุขอำเภอสิชล
4. ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อำเภอสิชล โดยมีการชี้แจงเกี่ยวกับกระบวนการขอความยินยอม โครงการวิจัย อธิบายกระบวนการวิจัย และตอบคำถามของผู้สนใจเข้าร่วมโครงการในทุกประเด็นด้วยตนเอง ก่อนการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างทุกคน
5. รวบรวมแบบสอบถามและตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วน และความสมบูรณ์ของข้อมูล
6. นำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ
7. สรุปผลการวิจัย พร้อมทั้งส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง
8. ติดต่อประสานงานวารสารเพื่อขอลงตีพิมพ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ (F) ร้อยละ (Percent) และค่าเฉลี่ย (Mean)

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยใช้ Chi-Square

จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช เอกสารรับรองเลขที่ 103/2567 รหัสโครงการ NSTPH 103/2567 วันที่รับรอง 28 พฤษภาคม 2567

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง
คุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 91.13 มีอายุเฉลี่ย 49.73 ปี (SD=10.23) ช่วงอายุที่มากที่สุดคือ 46-55 ปี (ร้อยละ 40.32) นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 100.00 มีสถานภาพคู่เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.19) จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 48.39) และประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.19) โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 8,760.08 บาท (SD=6,069.28) ซึ่งช่วงรายได้ที่มากที่สุด คือ 1,000-10,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 75.00) และส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว (ร้อยละ 70.16) ในส่วนของระยะเวลาที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่า ระยะเวลาที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเฉลี่ย 12.46 ปี (SD=8.46) โดยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1-5 ปี (ร้อยละ 25.81) และจำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบเฉลี่ย 11.93 ครัวเรือน (SD=2.97) ซึ่งจำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบมากที่สุดคือ 10-20 ครัวเรือน (ร้อยละ 79.84) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง (n=124)

คุณลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	11.00	8.87
หญิง	113.00	91.13
2. อายุ		
25-35 ปี	15.00	12.10
36-45 ปี	22.00	17.74
46-55 ปี	50.00	40.32
56-65 ปี	33.00	26.61
66 ปี ขึ้นไป	4.00	3.23
Mean ± S.D. (Min : Max)	49.73 ± 10.23 (26.00 : 71.00)	

คุณลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
3. ศาสนา		
พุทธ	124.00	100.00
4. สถานภาพ		
โสด	19.00	15.32
คู่	92.00	74.19
หย่า/แยกกันอยู่	13.00	10.48
5. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	26.00	20.97
ประถมศึกษา	60.00	48.39
มัธยมศึกษา	2.00	1.61
อนุปริญญา/ปวส.	17.00	13.71
ปริญญาตรี	18.00	14.52
สูงกว่าปริญญาตรี	1.00	0.81
6. อาชีพ		
เกษตรกร	92.00	74.19
รับจ้าง	12.00	9.68
ค้าขาย/ธุรกิจ	8.00	6.45
ลูกจ้างรัฐ/เอกชน	11.00	8.87
งานบ้าน/แม่บ้าน	1.00	0.81
7. รายได้		
1,000-10,000 บาท/เดือน	93.00	75.00
10,001-20,000บาท/เดือน	29.00	23.39
มากกว่า 20,000 บาท/เดือน	2.00	1.61
Mean $\pm$ S.D. (Min : Max)	8,760.08 $\pm$ 6,069.28 (1,000.00 : 50,000.00)	
8. โรคประจำตัว		
ไม่มีโรคประจำตัว	87.00	70.16
ความดันโลหิตสูง	13.00	10.48
เบาหวาน	10.00	8.07
ไขมันในเลือดสูง	14.00	11.29
9. ระยะเวลาที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน		
1-5 ปี	32.00	25.81
6-10 ปี	21.00	16.94
11-15 ปี	29.00	23.39
16-20 ปี	21.00	16.94

คุณลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
มากกว่า 20 ปี	21.00	16.94
Mean ± S.D. (Min : Max)	12.46 ± 8.46 (1.00 : 34.00)	
10. จำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบ		
ต่ำกว่า 10 ครัวเรือน	23	18.55
10-20 ครัวเรือน	99	79.84
มากกว่า 20 ครัวเรือน	2	1.61
Mean ± S.D. (Min : Max)	11.93 ± 2.97 (7.00 : 23.00)	

2. ความรอบรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ความรอบรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทักษะการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 69.40) ทักษะการเข้าใจข้อมูลสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 70.20) ทักษะการประเมินข้อมูลและบริการด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 69.40) ทักษะการประยุกต์ใช้ข้อมูลและบริการสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 72.60) และพบว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพในภาพรวมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้นอยู่ในระดับปานกลาง (66.90) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (n=124)

ทักษะ	ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ		
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
1. ทักษะการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ	23 (18.50)	86 (69.40)	15 (12.10)
2. ทักษะการเข้าใจข้อมูลสุขภาพ	24 (19.40)	87 (70.20)	13 (10.50)
3. ทักษะการประเมินข้อมูลและบริการด้านสุขภาพ	28 (22.60)	86 (69.40)	10 (8.10)
4. ทักษะการประยุกต์ใช้ข้อมูลและบริการสุขภาพ	23 (18.50)	90 (72.60)	11 (8.90)
ความรอบรู้ด้านสุขภาพภาพรวม	23 (18.50)	83 (66.90)	18 (14.50)

3. ความรู้ด้านสุขภาพ

ความรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 87.10 รองลงมาคือ ระดับปานกลาง ร้อยละ 12.90 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความรู้ด้านสุขภาพ (n=124)

ระดับความรู้ด้านสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความรู้ด้านสุขภาพระดับต่ำ	0	0.00
2. ความรู้ด้านสุขภาพระดับปานกลาง	16	12.90
3. ความรู้ด้านสุขภาพระดับสูง	108	87.10

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรอบรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระยะเวลาการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.042$) และความรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ส่วนเพศ อายุ สถานภาพ รายได้ และจำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบไม่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ (n=124)

ปัจจัยส่วนบุคคล	ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	
	χ^2	p-value
1. เพศ	0.008	0.927
2. อายุ	2.481	0.645
3. สถานภาพ	1.351	0.509
4. รายได้	1.100	0.577
5. ระยะเวลาการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	1.381	0.042*
6. จำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบ	2.592	0.274
7. ความรู้ด้านสุขภาพ	0.067	<0.001

อภิปรายผล

1. ความรอบรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทักษะการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ทักษะการเข้าใจข้อมูลสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ทักษะการประเมินข้อมูลและบริการด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ทักษะการประยุกต์ใช้ข้อมูลและบริการ

สุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพในภาพรวมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของอรชร จันทะคะรักษ์ (2567) ที่พบว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยรวม และพฤติกรรมสุขภาพโดยรวม อยู่ในระดับดีมาก และการศึกษาของกลุ่มสุขภาพภาคประชาชนและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 5 (2565) ระดับความ

รอบรู้ด้านสุขภาพของ อสม. ในชุมชนต้นแบบอยู่ในระดับดีมาก และการศึกษาของพรรณนีย์ บุญมัน (2564) ที่อสม.ส่วนใหญ่ มีความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับดี

2. ความรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือ ระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ เบญจวรรณ บัวชุม (2563) พบว่า อสม. มีความรอบรู้ในระดับดีมาก และการศึกษาของ อติพร สิทธิมงคล (2566) พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าคะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ทางสุขภาพจิตอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระยะเวลาการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.042$) และความรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ส่วนเพศ อายุ

สถานภาพ รายได้ และจำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบไม่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของอรชร จันตะกระักษ์ (2567) ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยรวม และความรอบรู้ด้านสุขภาพรายด้าน ประกอบด้วย ทักษะด้านการเข้าใจข้อมูลสุขภาพ และทักษะด้านการประยุกต์ใช้ข้อมูลและการบริการสุขภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การนำผลการวิจัยปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของ อสม. หมอประจำครอบครัว อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มาจัดทำหลักสูตรการจัดการองค์ความรู้สู่การสร้างความรู้ด้านสุขภาพของแกนนำสุขภาพในระดับอำเภอ

2. หน่วยบริการควรมีการสนับสนุนการปฏิบัติงานของ อสม. ควรมีการประเมินความรู้ความเข้าใจ ทักษะในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

- กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *การเสริมสร้างและประเมินความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ กลุ่มเด็กวัยเรียน กลุ่มวัยทำงาน ฉบับปรับปรุง ปี 2561*. กรุงเทพฯ: บริษัท นิเวศมดา การพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด.
- กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน. (2557). *ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554 พร้อมด้วยกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การทหารผ่านศึก.
- ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2561). *ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพ เข้าถึง เข้าใจ และการนำไปใช้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

- กัลยาณี ตันตรานนท์, อนนท์ วิสุทธิ์ธนานนท์, วีระพร ศุทธากรณ์, และคณะ. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชากรวัยทำงาน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสาธารณสุขล้านนา*, 16(2), 1-13.
- ทรศณีย์ บุญมั่น. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดสุโขทัย. สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน 2567 จาก <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3876/3/62060699.pdf>
- นพมาศ โกศล, และคณะ. (2562). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ 3อ.2ส. ของกลุ่มวัยทำงานสำหรับหมู่บ้านจัดการสุขภาพ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังหิน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน *เอกสารประกอบการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10* (น. 1-12).
- เบญจวรรณ บัวชุม. (2563). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลป่าจี่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิชาการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ*, 16(3), 49-58.
- วีระ กองสนั่น, และอมรศักดิ์ โพธิ์อำ. (2563). ความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุขชุมชน*, 3(1), 1-11.
- วิมล โรมา, มุกดา สำนวนกลาง, และสายชล คล้อยเอี่ยม. (2561). *โครงการสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนไทย อายุ 15 ปีขึ้นไป พ.ศ. 2560 (ระยะที่ 1)*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- อรชร จันดีะคะรักษ์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.chiangmaihealth.go.th/document/240620171888172527.pdf>